

KAAP HOORN JOURNAAL

Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders

website: www.kaaphoornvaarders.nl • e-mail: info@kaaphoornvaarders.nl

NR. 8
JUNI 2007
ISSN 1572-7769

Hoorn 650 jaar stad

Ook aan de Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders gaat 650 jaar Hoorn niet ongemerkt voorbij. Op verzoek van het comité 'Hoorn 650 jaar Stad' heeft de collectiecommissie gezocht naar een historische reis waarin een schip uit Hoorn een belangrijke rol speelt. De aandacht is gevallen op een jacht uitgerust door de Hoornse Kamer van de West Indische Compagnie, de 'Dolphijn van Hoorn'. U kunt er elders in dit Journal meer over lezen.

Door de omvang van het project, zal de jaarlijkse publicatie pas in september verschijnen. Alle lof

voor de documentatiecommissie, die maanden bezig is om de teksten uit de journaals over te zetten in leesbaar Nederlands. Het is een monnikenwerk. Het wordt een extra dikke uitgave. Ook de pers heeft aandacht besteed aan de publicatie van de Stichting en de presentatie in de Kamers. Ik vestig de aandacht op de jaarbijeenkomsst die zondag 14 oktober in de schouwburg 'Het Park' zal plaats vinden. Onderwerp is de historische en hedendaagse walvis(ch)vaart. Een voordracht over de onderzoeken op Sitsbergen en de reizen van de laatste Nederlandse walvisvaarder 'Willem Barendsz'. Wij hopen uniek materiaal te kunnen tonen. Reserveer deze datum alvast in uw agenda!

Drs. Ronald J. de Jong, voorzitter

Februarilezing breekt record

Het Scheepvaartmuseum is gesloten. En voor het eerst konden wij geen gebruik maken van de filmzaal. Gelukkig was de Koninklijke Marine bereid om ons onderdak te verlenen. Dit had het voordeel, dat wij het dubbele aantal bezoekers konden ontvangen en na de lezing een borrel konden aanbieden. Nadeel was natuurlijk dat we niet even een rondje door het museum konden maken.

Remmelt Daalder

Humphrey Hazelhoff Roelfzema

Cees Paul

In het kader van 400 jaar Michiel de Ruyter en het 650-jarig bestaan van de stad Hoorn had de Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders op zaterdag 17 februari drie sprekers uitgenodigd om aandacht te besteden aan genoemde evenementen. Hierbij waren bijna 160 mensen aanwezig. Twee maal zoveel als we hadden kunnen opvangen in het Scheepvaartmuseum. Met enkele prikkelende stellingen, zoals: 'Wist u dat Adolf Hitler Michiel Adriaenszoon de Ruyter een grotere zeeheld vond dan de Engelse admiraal Nelson?' En: 'Wist u dat de NSB De Ruyter als nationale held gebruikte?', wist Remmelt Daalder, conservator picturalia van het Scheepvaartmuseum zijn publiek te boeien. Daalder gaf zijn lezing de titel: Michiel de Ruyter, een bruikbare held.

Cees Paul en Humphrey Hazelhoff Roelfzema van onze collectiecommissie gingen vervolgens in op de geheime expeditie van de West-Indische Compagnie (WIC) in 1643, naar Chili, onder leiding van admiraal Hendrick Brouwer. Doel was de Spaanse bezittingen aldaar aan te vallen. De tocht leidde tot de ontdekking dat Statenland niet aan het onbekende Zuidland vastzat, maar een apart eiland was, waarbij een opmerkelijke rol gespeeld werd door het jacht 'De Dolphijn van Hoorn', uitgerust door de Kamer van Hoorn van de West-Indische Compagnie die het onbekende eiland in kaart heeft gebracht.

Zoals u weet heeft de Stichting Nederlandse hierover een aparte presentatie ingericht in de Kamers en zal in september hierover een publicatie uitbrengen.

Rjdf

Na de lezingen geanimeerd nakaarten.

Kaap Hoorn gerond en 8 observaties

DOOR OUD-BURGEMEESTER VAN HOORN PIERRE JANSSENS

Wanneer ik de Kaap Hoorn trofee mocht uitreiken, dwaalden mijn gedachten vaak naar de zuidpunt van Amerika waar Stille en Atlantische Oceaan elkaar ontmoeten. Ik had

Oud-Burgemeester Pierre Janssens

veel gezeild maar nooit op groot zoutwater. Ik kon slechts dromen van Schouten en Le Maire, die op 29 januari 1616 het zuidelijkste punt naar Hoorn vernoemden, of van de grote zeilvaart die met gevaar voor schip en bemanning deze route nam. Mij ontbraken schipper en schip.

Tot ik in de krant las van daar te zeilen met hoogstens zes betalende bemanningsleden in het 14 meter jacht 'Tooluka' van kapitein Eefje Willems en haar man Ken. Dus vertrok ik na nog een stoomcursus navigatie van Chris Offringa op 3 november 2006 met een overnachting in

Buenos Aires naar Vuurland. Zonder Ine, zij vond dit teveel water.

- (1) Ushuaia, Argentinië, heeft evenveel inwoners als Hoorn, ligt aan een grote baai vol stoere schepen tegen schrale berghellingen. Het was nat, guur met een stormachtige wind. Beter is het niet geworden. Golfplaten bouwsels. Toch leuke winkels en goede horeca in deze laatste stad van de wereld.
- (2) Aan boord onthaalden Eef en Ken de complete crew: Liesbeth, Marlies, Albert, Hans en mij. De kooien werden verdeeld, de gang van zaken onderweg besproken. Aldus: drie weken op reis met volslagen vreemden, op elkaars lip in een klein schip in een verlaten wereld. Maar volgens Eef klikt het altijd.
- (3) Zondagmiddag overgestoken naar Puerto Williams, Chili, het meest zuidelijke dorp ter aarde. Een marinebasis met hospitaal: Daar is nauwelijks scheepvaart, in drie weken, vijf andere jachten, dagelijks viskottertjes, één cruiseschip heen en terug en wat marinevaartuigen ontmoet! Waarom die meldingsplicht aan de marine van alle bewegingen: voor hulp bij nood? Die archipel rond Vuurland is onbevolkt, toont één horizon, van elkaar overlappende eilanden, die bij nadering mijlenver uiteenliggen.

(4) Wegens harde wind 's maandags een uitvaartverbod. Puerto Williams verkend, hoofddorp van de Municipalidad de Cabo de Hornos, 2000 inw. Burgemeester Jose Soto Passek gesproken, die nog nooit van Schouten en Le Maire of van Hoorn had gehoord! Hij droomt nu van blikverruimende briefwisselingen tussen scholieren.

(5) De volgende ochtend stoven we het Beagle Kanaal over op de kleine fok. Ruimte genoeg, zeilen pas je makkelijk aan, bij elke wind 7, 8 of 9 Bft, valt te varen!

(6) Dinsdag 8 november de Stille Oceaan op. Een deining van over duizenden mijlen botsend met die van de Atlantische Oceaan. Aan het roer heb ik het geweten! Watermassa's van een niet te tomen kracht. Bergen en dalen waarin het schip verdween, van meters diepte. Recht vooruit, dat blok hardsteen met zijn bekende silhouet: Kaap Hoorn! Daar onderdoor en vervolgens de Atlantic op: Kaap Hoorn gerond! Een droom vervuld!

(7) De marinebasis op de Kaap wordt bemand door de heer Araneda met gezin, hij wordt afgelost als de kinderen leerplichtig worden. Die weet nu ook van Hoorn. Ons doel was bereikt, we zwierven nu, varend en klauterend langs Beagle Kanaal, door bergebied, dwars door beverlandschappen, langs prachtige gletsjers, waarvan er een voor onze ogen ineenstortte. Vogels spotten als nieuwe passie. Dagelijks culinaire hoogstandjes van Eef.

(8) Op 24 november terug in Puerto Williams. Naast ons een groter Duits zeiljacht met aan boord enkel een echtpaar, zestigers, op wereldreis. Door modern materieel en nautische voorzieningen kan nu genoten worden met eerbied voor de beproevingen van de historische, grote zeilvaart.

Ons afscheid was van vreemden, die elkaar dierbaar en vertrouwd waren geworden. Ieder ging nu terug naar zijn geliefden. Vol onuitwisbare herinneringen, met een welgemeend tot ziens!

Voor het reisverslag zie www.tooluka.nl onder 'locaties' en 'foto's' van reis Vuurland '4/11 - 25/11/07'.

Hoorn, 17 mei 2007

Pierre Janssens

KONING TOMASI KULIMOETOKE

Koning Tomasi Kulimoetoke van het piepkleine koninkrijk Uvea is op 7 mei overleden. Uvea, ook wel Wallis genoemd behoort met Futuna tot een Frans overzees gebiedsdeel. Futuna is één van de Hoornse eilanden, die in 1616 door Schouten en Le Maire bezocht werden. Tegenwoordig heten de eilanden Îles de Horne, vandaar de relatie met onze stichting.

kvl

Jongste begunstiger...

U weet dat onze Stichting u regelmatig vraagt om actief donateurs te werven. De feestelijke geboorte van zijn eerste kleinzoon Splinther

Hans Cornelis, was voor de trotse grootvader de heer Verhoeff uit Wassenaar dan ook de reden om Splinther als jongste donateur bij de Stichting aan te melden.

Tijdens de februarilezing hebben wij de heer Verhoeff bedankt voor zijn ludieke initiatief. Inmiddels mochten wij nog twee 'junioren' inschrijven, Jaap Voogel en Berend Jan Veldkamp, beiden zijn kleinzoons van de heer M. Voogel. Een goed voorbeeld doet goed volgen. En... kleindochters zijn natuurlijk ook van harte welkom!

Rfdj

De laatste kapiteins...

DOOR T.F.J. PRONKER

(Op verzoek van de auteur is de spelling, die bij het onderwerp behoort, ongewijzigd overgenomen)

De laatste kapiteins op de Kaap Hoornvaart van de Nederlandsche Grootzeilvaart kwamen allen van de vier Friesche Eilanden. Drie van hen waren Vlielanders!

Advertentie in Dagblad Scheepvaart van 27 Mei 1902, zoals in die tijd gebruikelijk voor zeilschepen die in lading lagen voor een reis naar Java. In de zeilschiptijd ging de naam van het schip altijd vergezeld van de naam van de kapitein.

Collectie. T.F.J. Pronker

Eind 1912 streek het laatste schip vande Nederlandsche Grootzeilvaart, de viermastbark "Jeannette Françoise" de Nederlandsche vlag. Enkele Duitse, Fransche Noorsche en Engelsche zeilschepen hielden het nog enkele jaren vol. In de periode tussen de beide Wereldoorlogen heeft de reeder Gustaf Erikson van de Finsche Alands-Eilanden een aantal van die oude schepen, meest viermastbarken opgekocht, en zo geheel op eigen kracht nog een grote vloot zeilschepen onder zijn vlag bijeen bracht. Tegen het einde van de 19de eeuw was de vaart op Nederlandsch In-

dië al bijna geheel door de stoomvaart overgenomen en behoudens nog enkele Holland-Java v.v. reizen en vervoer van Indië naar de Oostkust van de Vereenigde Staten, waren het in die eindphase vooral nog reizen met salpeter van Chili en graan van Australië, beide om de legendarische Kaap Hoorn naar Europa, dat de laatste zeilschepen in de vaart hield. Zo kwam het dat in die laatste periode waarin het grote zeilschip zijn meest volmaakte vorm gevonden had, daaraan onlosmakelijk de naam van Kaap Hoornvaart verbonden werd. Voor de Stichting Nederlandsche Kaap Hoornvaarders, die tracht de belangstelling voor de Nederlandsche Grootzeilvaart in de 19de eeuw levend en tastbaar te houden, deed ik onderzoek naar de laatste reizen van de grote Nederlandsche zeilschepen.

De laatste Kaap Hoornreizen van schepen van de Nederlandsche Grootzeilvaart werden in de jaren 1908-1911 nog gemaakt door de fregatten (driemast volschepen) "Adriana", "Europa" en "Nederland" en de viermast-barken "Geertruida Gerarda" en "Jeannette Françoise". Het stalen fregat "Adriana" werd gebouwd in 1892 door J. Smit Czn. te Alblasserdam voor de reeder J.U. Smit te Alblasserdam. Bij 1740 netto register ton, had zij een laadvermogen van 2700 ton. Op alle, op twee na, reizen gedurende welke de "Adriana" in 16 jaren de wereldzeeën bevoer, werd zij tot haar einde gevoerd door de Vlielanders Kapitein Gerrit Bruijn.

(vervolg in het volgend nummer)

Paardenbreedte

Onze begunstiger de heer Martijn uit Moordrecht informeerde bij ons naar de betekenis van het begrip 'paardenbreedte' (horse latitude).

Humphrey Hazelhoff Roelfzema antwoordt.

'Paardenbreedte' komt van 'horse latitude'. Om het woord te verklaren, kunnen we het best beginnen met de Engelse uitdrukking 'flog a dead horse' in de betekenis van 'waste energy'. Overeenkomstig daarmee werd door Britse zeelui ook de eerste maand na het aanmonsteren 'dead horse' genoemd omdat zij dan voor niets werkten. De eerste maandgag was reeds als voorschot uitbetaald (voor het aanvullen van hun uitrusting, het betalen van het zeemansloogement en meestal nog een laatste drankgelag).

Inclusief het zoekklaar maken, haven verlaten, rivier afdrijven en het traject tot het Kanaal, duurde het meestal een maand voordat een zeilschip bij het Azorenhooft was gekomen.

Dan was er een feestje aan boord waarbij de 'dead horse' (meestal van stro, omhuld met oud zeildoek) onder het zingen van een daartoe bestaand lied rond het dek werd geparadeerd en daarna met gejuich overboord gezet. Men werkte nu weer voor een gagetegoed.

Naar deze traditionele ceremonie zou de 'horse latitude' genoemd zijn, zoals in 20e eeuwse zeilvaartboeken wordt gesteld. Dat komt uit mondelinge overlevering en zal wel juist zijn. In 19e eeuwse literatuur (dus qua tijd dicht bij het ontstaan van het woord) ben ik echter nooit een uitleg tegengekomen. Dat is met meer zeemansuitdrukkingen het geval. Helemaal zeker over de herkomst kan men daarom niet zijn.

Bouma gedigitaliseerd

Tot een belangrijke uitgave van de Stichting Nederlandse Kaap Hoornvaarders behoort de *Lijst van Nederlandse Koopvaardij-schepen 1820-1900 van G.N. Bouma*. Deze kloekke uitgave van eind jaren negentig omvat twee delen en beslaat meer dan 1.200 pagina's.

De heer Bouma (88) heeft enige duizenden zeilschepen bijeengebracht en alfabetisch gerangschikt op scheepsnaam, met daarbij vermelding van scheepstype, bouwjaar, grootte in tonnen, vaarjaren onder Nederlandse vlag, gezagvoerder(s) en rederij(en).

Zo ploegde hij - op verzoek van de stichting - stelselmatig door Staat der Nederlandsche Zeemagt en Koopvaardij 1858- 1906, archieven van verschillende zeemanscolleges, de Almanak voor Koophandel en Zeevaart, Verhandelingen Zeewezen van J. Swart,

jaarregisters van classificatiebureau Veritas en schepenlijsten van J. van Sluys in het Nederlands Scheepvaart Museum.

Helaas is de Bouma uitverkocht en niet meer verkrijgbaar. Onze begunstiger Jaap Geijteman heeft samen met zijn vrouw een volgende monnikenklus op zich genomen: het schrijven van een computerprogramma en digitalisering van het volledige bestand van de Bouma. Dit is in het voorjaar gereed gekomen.

Het is een gebruiksvriendelijk programma geworden. Zoeken kan op alle mogelijke trefwoorden: op werf, schip, gezagvoerder enzovoort. Ook zijn extra bijzonderheden opgenomen, zoals welke schipper, of welk schip Kaap Hoorn gerond heeft. In de toekomst is nog verdere uitbreiding mogelijk, zoals toevoeging van afbeeldingen of koppelingen naar de bibliotheek.

Maar de eerste taak van de stichting is om de lijst toegankelijk te maken voor belangstellenden. Het bestuur moet nog beslissen of dat via internet gebeurt of middels een cd-rom.

Rfdj

Nieuws uit de Stichting

NIEUWE BEGUNSTIGERS

Tussen 1 december 2006 en 1 mei 2007 mochten wij de volgende 16 nieuwe begunstigers begroeten: H. Ehrhardt, Leeuwarden; J.N. Vermeulen, Harlingen; M. Voogel, Ammerstol; K.D. Lavier, Leverkusen; A. van der Veen, Balk; K. Fray, Voorburg; S.H.C. Verhoeff, Wassenaar; J.C.C. de Ruiter, Stolwijk; J. Post, Rotterdam; J. Bronshoff, Heerhugowaard; J.B. Veldkamp, Amsterdam; S. Voogel, Garnwerd; J. Groen, Amsterdam; R.T. Engels, IJmuiden; C.A. den Rooyen, Leerdam en H.J. van Dam, Amsterdam.

Er waren 12 opzeggingen. Het aantal deelnemers bedraagt thans 463. Daarnaast onderhouden wij contacten met 32 relaties.

OVERLEDEN

Door overlijden ontviel ons de heer A.B.J. van der Sprong te Wilhelminaord.

Pauline Josephine Slaghek (bij ons beter bekend als Pauline), levensgezellin van ons commissielid/zeilschipkenner/tekenaar Ron van den Bos, is overleden. Pauline was al jaren ernstig ziek en heeft vele kuren doorstaan. We wensen Ron sterkte met dit zware verlies.

Moge zij rusten in vrede

SOCIËTEITSBIJENKOMSTEN WACHTLOPERS

Traditiegetrouw werden drie bijeenkomsten in de Kamer georganiseerd:

Op 17 januari hielden Jaap Geijteman en zijn echtgenote een uitgebreide presentatie en demonstratie van de door hen uitgevoerde digitalisering van het 1200 bladzijden tellende Schepenregister Bouma. Het nu voorhanden zijnde product zal worden afgerond en makkelijk toegankelijk worden voor de leden en eventueel anderen. De thans 88-jarige heer Bouma kon als gast getuige zijn van het vervolg op zijn standaardwerk.

Op 21 februari vertelde Humphrey Hazelhoff Roelfzema over de ontdekking van Staten Eiland in 1643

door het jacht 'Dolphijn van Hoorn'. De 'Dolphijn' was verkenners van de vloot die onder leiding stond van Hendrick Brouwer. Hij ondernam in 1643 een militaire expeditie van Recife naar Valdivia. De heen- en terugreis en de diverse ontdekkingen vormen het thema 2007 van een presentatie in de Regentessenkamer als bijdrage van onze Stichting in de herdenking van 650 jaar stadsrechten Hoorn.

Tenslotte werd op 21 maart door Piet van Gameren een prima samenvatting gegeven van de vele zee-reizen en zeeslagen ondernomen en meegemaakt door Michiel Adriaansz. de Ruyter.

JAARBIJENKOMST 2007

De Jaarbijeenkomst 2007 wordt gehouden op zondag 14 oktober a.s. De uitnodiging ontvangt u begin september.

STICHTING NEDERLANDSE KAAP HOORN-VAARDERS

Bezoekadres

Achterom 17, Hoorn (*Oudheidkamer*), tel. 0229 215 964

De Oudheidkamer is geopend van 1 april t/m 30 september op woensdag van 11.00 tot 16.00 uur; van 1 juli t/m 31 augustus ook op zondag van 13.00 tot 16.00 uur. Daarnaast voor groepen alleen op afspraak.

Secretariaat

Postbus 1016, 1620 KA Hoorn

Bestuur:	R.J. de Jong (voorzitter)	tel. 072 5118590
	G. van der Meer (secretaris)	tel. 0229 245443
	Ph. Sollman (penningmeester)	tel. 0229 230028
	K. van Louvezijn (alg. zaken)	tel. 0229 246960

E-mail: info@kaaphoornvaarders.nl

Website: www.kaaphoornvaarders.nl

*Deze uitgave kwam
mede tot stand
dankzij de financiële
ondersteuning van
Zeeman Vastgoed*

ZeemanVastgoed
ontwikkelen om te leven

